

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิให้ได้มาตรฐานในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

1.1.2 เพื่อศึกษาการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิให้ได้มาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอ ทรายมูล จังหวัดยโสธร

1.1.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิให้ได้มาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

1.1.4 เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิให้ได้มาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิ ระหว่างปี 2553 – 2555 จำนวน 14 กลุ่ม สมาชิกทั้งหมด 420 คน สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ได้จำนวน 81 ตัวอย่างสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนาใช้บรรยายลักษณะของข้อมูล เช่น ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต หรือค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และสถิติสหสัมพันธ์คอดดอยพหู

1.3 ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นภาพรวมและข้อสรุปผลการวิจัยที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ ตามลำดับดังนี้

1.3.1 **สภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ** เกษตรกรผู้เข้าร่วมดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร มีอายุเฉลี่ย 44.17 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.67 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.98 คน มีประสบการณ์ในการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิ เฉลี่ย 19.8 ปี และ 2.11 ปี ตามลำดับ ส่วนใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิต

ข้าวหอมมะลิจากกรมการข้าวและผ่านการตรวจรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกหอมมะลิ จากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เกษตรกรส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิก กลุ่มผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิเฉลี่ย 3.0 ปี และ 2.26 ปี ตามลำดับ รายได้ครัวเรือน ของเกษตรกรในภาคการเกษตร เฉลี่ย 120,355.56 บาท รายได้ครัวเรือนของเกษตรกรนอกภาค การเกษตรเฉลี่ย 40,358.11 บาท รายจ่ายครัวเรือนของเกษตรกรในภาคการเกษตร เฉลี่ย 51,417.90 บาท หนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเฉลี่ย 114,626.67 บาท และมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 25.76 ไร่

1.3.2 การดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิของเกษตรกร พบว่า

ในภาพรวมการดำเนินการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรมีระดับการปฏิบัติตามการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดีสำหรับข้าวหอมมะลิไทยมากที่สุดอยู่ในเกษตรกรมีการปฏิบัติตามการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดีสำหรับข้าวหอมมะลิไทยในระดับมากที่สุด 12 ประเด็น ระดับมาก 1 ประเด็น และ ระดับปานกลาง 5 ประเด็น และระดับน้อยที่สุด 4 ประเด็น

ส่วนภาพรวมการดำเนินการแปรรูปข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติที่ดีสำหรับ การผลิตข้าวกล้องงอก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นข้อมูลสภาพการดำเนินการแปรรูปข้าว กล้องงอกหอมมะลิด้านสถานที่ผลิต เครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ของเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิตและแปรรูปข้าวหอมมะลิ จัดกลุ่มตามระดับการปฏิบัติจากเกณฑ์ ข้อกำหนดทั้งหมด 14 ประเด็น พบว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติตามการปฏิบัติที่ดีสำหรับการผลิตข้าว กล้องงอกในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น ระดับปานกลาง 2 ประเด็น ระดับน้อย 3 ประเด็น ระดับน้อย ที่สุด 1 ประเด็นและไม่ปฏิบัติ 2 ประเด็น สำหรับด้านการควบคุมการปฏิบัติงานของเกษตรกร จัด กลุ่มตามระดับการปฏิบัติจากเกณฑ์ข้อกำหนดทั้งหมด 14 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติตาม การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตข้าวกล้องงอกในระดับมากที่สุด 10 ประเด็น ระดับมาก 2 ประเด็น และระดับปานกลาง 2 ประเด็น ส่วนทางด้าน การเก็บรักษา การบำรุงรักษา และการ สุขภาพ การขนส่ง สุขลักษณะส่วนบุคคล การฝึกอบรมและการบันทึกข้อมูลของเกษตรกร จัด กลุ่มตามระดับการปฏิบัติจากเกณฑ์ข้อกำหนดทั้งหมด 13 ประเด็น พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติตาม การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตข้าวกล้องงอกในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ระดับมาก 4 ประเด็น ระดับปานกลาง 3 ประเด็น ระดับน้อย 3 ประเด็น และไม่ปฏิบัติ 1 ประเด็น

1.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิของ

เกษตรกร พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับข้าวหอมมะลิไทยของ เกษตรกร แต่สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิตามการ

ปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตข้าวกล้องงอกของเกษตรกร พบว่า ประสิทธิภาพในการแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิและระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสถานที่ผลิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.646 และ 0.879 ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและทิศทางตรงกันข้ามตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปมีอิทธิพลมากกว่าประสิทธิภาพในการแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิ

1.3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอม

มะลิของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมการดำเนินการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรมีระดับปัญหาการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับข้าวหอมมะลิไทยมากที่สุดอยู่ในระดับน้อย 12 ประเด็น จาก 22 ประเด็น เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ข้อ 3.1 ขาดความรู้การใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร 2) ข้อ 5.3.1 การลดความชื้นภายใน 24 ชั่วโมงหลังการเก็บเกี่ยวหากไม่จำหน่ายสด 3) ข้อ 4.1.3 ข้าวพันธุ์อื่นปน 4) ข้อ 5.3.3 เมล็ดข้าวเปลือกแห้งสำหรับการซื้อขายและการเก็บรักษามีความชื้นเกินกำหนด 5) ข้อ 5.2.3 การกำจัดข้าวพันธุ์อื่นที่ตกค้างในเครื่องนวด 6) ข้อ 7 การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ 7) ข้อ 2 พื้นที่ปลูก 8) ข้อ 4.2.1 การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชที่มีผลต่อข้าว 9) ข้อ 5.1 การเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ข้าวเปลือกมีคุณภาพ 10) ข้อ 3.2 ไม่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำการใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร 11) ข้อ 1 แหล่งน้ำ 12) ข้อ 6.1 การใช้อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ พาหนะในการขนย้าย และการเก็บรักษาที่ส่งผลต่อคุณภาพข้าวเปลือก โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะเรื่องแหล่งน้ำในพื้นที่ปลูกซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการทำเกษตรกรรม มีการให้การสนับสนุนแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา สนับสนุนระบบชลประทาน เน้นการผลิตข้าวหอมมะลิในรูปแบบการรวมกลุ่ม ส่งเสริมการปรับปรุงดิน อนุรักษ์การลดใช้สารเคมี สร้างจิตสำนึก และใช้วิธีการผลิตแบบผสมผสาน จัดทำแปลงสาธิตการผลิตตามระบบการจัดการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ส่งเสริมการจัดทำบันทึกข้อมูลด้านการผลิตและง่ายต่อการเข้าใจ และส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง สามารถต่อยอดความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

ส่วนระดับปัญหาการปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตข้าวกล้องงอกมากที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง 20 ประเด็น จากทั้งหมด 41 ประเด็นเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ข้อ 5.2 จัดเรียงผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอก อย่างเป็นระเบียบ แยกเป็นหมวดหมู่ ไม่ปะปนกันและมีป้ายแสดงที่ชัดเจน 2) ข้อ 4.2.4 ขาดการทำความสะอาด และบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ 3) ข้อ 4.5.2 มีการตรวจสอบประสิทธิภาพ และความถูกต้องของเครื่องสีข้าว ก่อนใช้งานทุกครั้ง 4) ข้อ 9 การฝึกอบรมเรื่องการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับสุขลักษณะและความปลอดภัยของอาหารให้กับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 5) 3.5 ขาดการทำความสะอาด การระบายน้ำและการกำจัดของเสียไม่

เพียงพอ 6) ข้อ 5.1 สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาดถูกสุขลักษณะอากาศถ่ายเทได้ดี สามารถป้องกัน สัตว์เลี้ยงสัตว์พาหะนำโรค แมลงศัตรูข้าวแสงแดดและน้ำได้ 7) ข้อ 6.1 การทำความสะอาด และ บำรุงรักษาอาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ อย่างสม่ำเสมอ 8) ข้อ 1.2.2 บริเวณที่ ผลิตต้องออกแบบให้มีพื้นที่เพียงพอ สะดวกในการปฏิบัติงาน แยกเป็นสัดส่วนชัดเจน และไม่อยู่ ใกล้ห้องสุชา 9) ข้อ 10.1 การบันทึก 10) ข้อ 3.4 สถานที่เก็บสารเคมีขาดความปลอดภัยและไม่เป็น สัดส่วน 11) ข้อ 4.6.1 มีการป้องกันการปนเปื้อนจากฝุ่น เศษโลหะ เศษแก้ว เศษพลาสติก และ สารเคมี รวมถึงแมลงและอื่นๆในบริเวณ หรืออุปกรณ์ใช้บรรจุข้าวกล้องงอก 12) ข้อ 2.1 ชนิด ประเภท และขนาดไม่เหมาะสมกับการผลิต 13) ข้อ 1.1.1 อยู่ในพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชน 14) ข้อ 6.2 มีการป้องกันสัตว์เลี้ยง สัตว์พาหะนำโรคแมลง ฝุ่นและผง ปนเปื้อน ผลิตภัณฑ์ 15) ข้อ 1.2.3 มีมาตรการป้องกันสัตว์เลี้ยง และสัตว์พาหะนำโรค 16) ข้อ 4.2.2 ดำเนินการทำความสะอาดข้าวเปลือกหรือข้าวกล้อง ก่อนและหลังการเพาะ 17) ข้อ 4.2.3 เปลี่ยนน้ำที่ใช้แช่ข้าว ทุก 4 ถึง 6 ชม.หรือเมื่อเริ่มมีกลิ่นผิดปกติ หรือเริ่มเกิดฟอง 18) ข้อ 1.2.1 โครงสร้างอาคาร พื้น ผนัง และเพดาน 19) ข้อ 7. พาหะขนส่ง สะอาด ปิดมิดชิด และสามารถป้องกันน้ำได้ และ 20) ข้อ 4.2.1 ทำความสะอาดภาชนะและอุปกรณ์ก่อนและหลังการเพาะที่ใช้ โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะ เรื่องการให้การสนับสนุนปรับปรุงอาคารสถานที่ผลิตให้เหมาะสมกับการผลิตอาหารและถูก สุขลักษณะ การสนับสนุนการปรับปรุงน้ำใช้ในการผลิต การส่งเสริมให้มีการจัดทำเอกสารควบคุม การปฏิบัติงานของกลุ่ม การส่งเสริมการจัดทำบัญชี รายรับ รายจ่ายในระบบการผลิต การสนับสนุน การต่อยอดผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนช่องทางการจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ การให้ ความรู้อย่างต่อเนื่อง และอยากให้ภาครัฐส่งเสริม ประสานงานร่วมกันดูแลเครือข่ายตั้งแต่ผู้ผลิต วัตถุดิบถึงปลายทางจำหน่าย

2. อภิปรายผล

ประเด็นสำคัญที่ได้พบจากผลการวิจัยเรื่องการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิให้ได้มาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้นำมา อภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยมีการนำงานวิจัยและผลงานที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงหรือ ขัดแย้งได้ 4 ข้อ ดังนี้

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอก หอมมะลิในอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร มีอายุเฉลี่ย 44.17 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.67 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.98 คน มีประสบการณ์ในการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอก

หอมมะลิ เฉลี่ย 19.8 ปี และ 2.11 ปี ตามลำดับ ส่วนใหญ่ได้รับมาตรฐานการผลิตข้าวหอมมะลิจากกรมการข้าวและผ่านการตรวจรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกหอมมะลิจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เกษตรกรส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิเฉลี่ย 3.0 ปี และ 2.26 ปี ตามลำดับ รายได้ครัวเรือนของเกษตรกรในภาคการเกษตร เฉลี่ย 120,355.56 บาท รายได้ครัวเรือนของเกษตรกรนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 40,358.11 บาท รายจ่ายครัวเรือนของเกษตรกรในภาคการเกษตร เฉลี่ย 51,417.90 บาท หนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเฉลี่ย 114,626.67 บาท และมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 25.76 ไร่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดารัตน์ พินิจวัฒน์ (2548) ที่พบว่าในด้านปัจจัยทางสังคม เรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือกันและกัน ทำให้เกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตข้าวหอมมะลิจากกรมการข้าว

2.2 จากผลการวิจัยพบว่าการดำเนินการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรอยู่ในระดับการปฏิบัติมากที่สุด เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP แล้ว แต่ในประเด็นเรื่องการลดความชื้นเพื่อที่จะไม่ทำให้เมล็ดข้าวเปลือกเกิดการแตกหัก อุปกรณ์ เครื่องมือ และภาชนะบรรจุที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวและนวดข้าวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผล และไม่ทำให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น วิธีการเก็บเกี่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผล และไม่ทำให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น และการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ ยังมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพงษ์ ภาภิ (2555) ที่ได้ทำการศึกษากการใช้ GAP ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ในอำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดได้เป็นบางครั้ง คือ การบันทึกข้อมูล

ส่วนการดำเนินการแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิของเกษตรกรอยู่ในระดับปฏิบัติมากที่สุด ถึงแม้เกษตรกรจะสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตข้าวกล้องงอก แต่ประเด็นเรื่องบริเวณที่ผลิตข้าวกล้องงอกก่อให้เกิดการปนเปื้อนโครงสร้างอาคาร พื้น ผนัง และเพดานทำความสะอาด และห้องสุชา และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลมีไม่เพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ยังเป็นประเด็นที่เกษตรกรไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่ผ่านการรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์อันเนื่องมาจากการปนเปื้อนจากสาเหตุดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศินี จันทรโสภณ (2553) ที่ได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ ประเมินผลการผลิตและคุณภาพข้าวกล้องงอกหอมมะลิบรรจุถุงของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่ผลิตผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกหอมมะลิของผู้ผลิตจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่พบปัญหาของการตรวจพบจุลินทรีย์ทั้งหมด ยีสต์รา

ร้อยละของข้าวเมล็ดหักและเมล็ดปน เมล็ดข้าวงอกกาบา น้ำหนักสุทธิ กลิ่น ความชื้นและการปนเปื้อนของแมลงและไรที่มีชีวิตปนเปื้อนในผลิตภัณฑ์

2.3 จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวหอมมะลิของเกษตรกร มีบางส่วนที่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน มีเพียงประสบการณ์ในการแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิและระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปเท่านั้นที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินการผลิตและแปรรูปข้าวหอมมะลิของเกษตรกร ให้ได้มาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงคุณ ทรงธรรมวัฒน์ (2538) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมแปรรูปถั่วเหลือง ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระยะเวลาในการทำ มีความสำคัญต่อกิจกรรมการแปรรูปถั่วเหลืองของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กล่าวคือหากระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มแปรรูปน้อยก็ย่อมมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านสถานที่ผลิตมาก และในขณะเดียวกันหากมีประสบการณ์ในการแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิมากการดำเนินการด้านสถานที่ผลิตก็จะดีขึ้นด้วย อันเนื่องมาจากประสบการณ์ในการแปรรูปจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานหากสถานที่ที่ไม่เหมาะสมกับการผลิต รวมถึงการหามาตรการป้องกันสิ่งที่จะก่อให้เกิดการปนเปื้อนกับข้าวกล้องงอกหอมมะลิได้

สำหรับปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิตข้าวหอมมะลิ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกในกลุ่มผลิตข้าวหอมมะลิ รายได้ของครัวเรือนในภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร สภาวะหนี้สินของครัวเรือน และพื้นที่ถือครองในภาคการเกษตร ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเกษตรกรประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผลิตข้าวหอมมะลิและได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตซึ่งสามารถปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับข้าวหอมมะลิไทยได้ดียอยู่แล้วจึงไม่ส่งผลต่อการดำเนินการผลิตของเกษตรกร

2.4 จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินการผลิต ปัญหาการดำเนินการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร โดยภาพรวมพบเกษตรกรมีปัญหามากที่สุดสำหรับการปฏิบัติตามเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับข้าวหอมมะลิไทย ในประเด็นเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชและข้าววัชพืช การใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ และมาจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือ และการจัดการการปลูกและดูแลเพื่อลดปริมาณข้าวเรือและบันทึกข้อมูล ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับบุญเรือง พลอยแก้ว (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเกษตรกรทั่วไป มีปัญหาในระดับมากเรื่องไม่มีเวลาบันทึกข้อมูล ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบันทึก และเมล็ดพันธุ์มีราคาแพง โดยเกษตรกรให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิ เรื่องแหล่งน้ำในพื้นที่ปลูกซึ่งเป็นปัจจัย

สำคัญสำหรับการทำเกษตรควรมีการให้การสนับสนุนแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา สนับสนุนระบบชลประทาน เน้นการผลิตข้าวหอมมะลิในรูปแบบการรวมกลุ่ม ส่งเสริมการปรับปรุงดิน อนุรักษ์การลดใช้สารเคมี สร้างจิตสำนึกและใช้วิธีการผลิตแบบผสมผสาน จัดทำแปลงสาธิตการผลิตตามระบบการจัดการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ส่งเสริมการจัดทำบันทึกข้อมูลด้านการผลิตและง่ายต่อการเข้าใจ และส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง สามารถต่อยอดความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

ส่วนปัญหาการดำเนินการแปรรูปข้าวหอมมะลิของเกษตรกร โดยภาพรวมพบเกษตรกรมีปัญหามากที่สุดสำหรับการปฏิบัติตามเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับข้าวกล้องงอก ประเด็นเรื่องห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลไม่เพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงาน การป้องกันกำจัดฝุ่นที่เกิดจากกระบวนการผลิต ระเบียบ/ข้อบังคับในการเข้าไปในบริเวณการผลิต บริเวณผลิตทำให้ข้าวกล้องงอกเกิดการปนเปื้อน น้ำที่ใช้ทำความสะอาด แช่หรือล้าง ไม่สะอาด มีคุณภาพขั้นต่ำกว่ามาตรฐานน้ำบาดาลบริโภค การทวนสอบเครื่องมือเครื่องจักร และอุปกรณ์ก่อนการใช้งาน และ ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้หรือผ่านการอบรมเรื่องเครื่องสีข้าว ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทรงคุณ ทรงธรรมวัฒน์ (2538) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมแปรรูปถั่วเหลือง ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบปัญหาในเรื่องปัจจัยการผลิต และปัญหาด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษากลุ่มแม่บ้านแปรรูปสตอเบอรี่ของโกมินทร์ สายสนธิ (2543) และผลการศึกษากลุ่มเกษตรกรแปรรูปกาแฟของเอกภพ สุทธิจิระพันธ์ (2552) พบว่า ปัญหาของเกษตรกรคือ ขาดความรู้ความเข้าใจในการแปรรูป และปัญหาเรื่องคุณภาพของผลผลิต โดย เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแปรรูปข้าวหอมมะลิ เรื่องการสนับสนุนการปรับปรุงอาคารสถานที่ผลิตให้เหมาะสมกับการผลิตอาหาร และถูกสุขลักษณะ การสนับสนุนการปรับปรุงน้ำใช้ในการผลิต การส่งเสริมให้มีการจัดทำเอกสารควบคุมการปฏิบัติงานของกลุ่ม การส่งเสริมการจัดทำบัญชี รายรับ รายจ่ายในระบบการผลิต การสนับสนุนการต่อยอดผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนช่องทางการจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ การให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง และอยากให้ภาครัฐส่งเสริม ประสานงานร่วมกันดูแลเครือข่ายตั้งแต่ผู้ผลิตวัตถุดิบถึงปลายทางจำหน่าย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติงานในการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกให้ได้มาตรฐาน ควรมีโครงการอย่างต่อเนื่องและต่อยอดโครงการเพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการและปฏิบัติตามในการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกให้ได้คุณภาพดีเพิ่มมากขึ้น

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการบูรณาการ สร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความรู้ด้านวิชาการ รวมทั้งสนับสนุนสถานที่เครื่องมือ/เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยการผลิต แก่เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่ร่วมโครงการ

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ควรออกติดตามส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้ความรู้เพิ่มเติม ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.4 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกกิจกรรม ร่วมกันคิด ร่วมกันบริหาร ร่วมกันรับผิดชอบอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้การพัฒนางานเป็นไปอย่างเข้มแข็ง โดยเกษตรกรต้องแสวงหาความรู้ จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของเกณฑ์หรือมาตรฐานการผลิตและการแปรรูปข้าวกล้องงอกได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ในการแปรรูปหากเกษตรกรสามารถผลิตวัตถุดิบจากต้นน้ำและขับเคลื่อนสู่ปลายน้ำได้ด้วยตนเอง จะเป็นการดีที่จะสามารถควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ได้ดียิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีศึกษากลุ่มผู้ผลิตและแปรรูปข้าวหอมมะลิทั่วทั้งจังหวัด เพื่อจะได้้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิในระดับจังหวัดต่อไป

3.2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินการธุรกิจข้าวกล้องงอกหอมมะลิให้ได้มาตรฐาน เพื่อช่วยขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตและแปรรูปข้าวกล้องงอกหอมมะลิต่อไป